

บทความวิจัย (Research Article)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียน

การศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

A Confirmation Factor Analysis of the Life Skills of Underprivileged

Children in the Welfare Schools under

the Office of Special Education Administration

ณกมล นกแก้ว^{1*} สุวารีย์ วงศ์วัฒน² และอนุ เจริญวงศ์ระย¹Nakamol Nokkaew^{1*}, Suvaree Wongwattana² and Anu Jaremvongrayab¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนกลุ่มเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 520 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบประเมินทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบประเมินทักษะชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .951 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้ค่าความถี่และร้อยละ การศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ทักษะการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ 4) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น และมีตัวชี้วัดรวมทั้งสิ้น 27 ตัวชี้วัด และโมเดลทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ $\chi^2 = 504.38$, df. = 263, CFI = 0.963, TLI = 0.950, และ RMSEA = 0.041 เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งของโมเดลทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส จำนวน 27 ตัวชี้วัด พบว่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานตั้งแต่ 0.534 - 0.761 มีค่า ความเชื่อมั่นในการวัด (R^2) อยู่ระหว่าง 0.285

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000

Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000

Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

*Corresponding author; email: junkunya@hotmail.com

(Received: 23 November 2021; Revised: 27 March 2022; Accepted: 23 May 2022)

DOI: <https://doi.org/10.14456/psruhss.2023.47>

– 0.579 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่าองค์ประกอบทั้ง 4 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในช่วง 0.816 – 0.939

คำสำคัญ: ทักษะชีวิต เด็กด้อยโอกาส ศึกษาเชิงวิเคราะห์

Abstract

The objective of this research was to conduct the confirmatory factor analysis of life skills of underprivileged children in the welfare school under the Special Education Bureau. The subjects of this research were 520 underprivileged children (extremely poor children) in Grade 9 in the first semester, academic year 2020 in the welfare schools under Special Education Bureau, obtained by multi-stage random sampling. The data were collected by using a life skill assessment scale developed by the researcher based on the Life Skills Assessment Scale of the Office of the Basic Education Commission. The instrument's reliability was .951. The data were analyzed by using basic statistics (frequency and percentage) and confirmatory factor analysis. The results of this research indicated that life skills of underprivileged children in the welfare schools under the Special Education Bureau consisted of four components, namely, self-awareness and self-esteem, critical thinking, decision-making and creative problem-solving skills, emotional and stress management skills, and building good relationships with others. Furthermore, there were a total of 27 indicators, and life skills of underprivileged children in the welfare schools under the Special Education Bureau model has shown that the model conformed to empirical data. As Chi-square test has a value of $\chi^2 = 504.38$, df. = 263, CFI = 0.963, TLI = 0.950 and RMSEA = 0.041. This means the indicators are suitable for life skills of underprivileged children model found that all the standardized factor weights of 27 indicators were positive ranging from 0.534 - 0.761, reliability in the rang 0.285 – 0.579. Finally the standardized factor weights of second order for the 4 life skills indicators in the ranging 0.816 – 0.939.

Keywords: Life skills, Underprivileged children, Welfare

บทนำ

ทักษะชีวิต เป็นความสามารถเชิงมนุษย์ ประกอบด้วย ความคิด วิเคราะห์วิจารณ์ ความสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสารปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว ความคิดสร้างสรรค์ ความตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการค้นหา และเข้าใจจุดดีจุดด้อยของตนเอง ความเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกภูมิใจในตัวเอง ความรู้สึกรักตัวเองมีคุณค่า ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสามารถในการใช้คำพูด และภาษาท่าทางเพื่อสื่อสาร ความรู้สึกรักคิดของตนและรับรู้ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งความสามารถในการประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือก และลงมือแก้ปัญหาอย่างถูกต้องสามารถเลือกใช้วิธีการกับอารมณ์หรือความเครียด และมีวิธีการป้องกันการเกิดอารมณ์หรือความเครียดที่เหมาะสม (กรมสุขภาพจิต, 2543: 1) ดังนั้น ทักษะชีวิตจึงเป็นความสามารถของบุคคลที่จะคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาและปรับตัวเพื่อให้มีพฤติกรรมที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง สามารถจัดการกับความต้องการ ปัญหา

และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ให้มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์และสังคม

สภาพสังคมในทศวรรษใหม่ เป็นยุคของความเร็วและความล้ำสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสาร ความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม การหล่อหลอมรวมความคิดและความเชื่อของกลุ่มคน ที่บุคคลในสังคมจะต้องตั้งรับการมีวิถีชีวิตยุคใหม่อย่างมีวิจารณญาณ จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา และเทคโนโลยีต่าง ๆ ล้วนมี ผลกระทบต่อวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ และค่านิยมของคนไทย ทำให้มีการปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น มีการแข่งขันกันด้วยปัญญาและความรู้ เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างมากในด้านชีวิตความเป็นอยู่ รายได้ ระหว่างผู้ที่ขาดโอกาสกับผู้ที่มีโอกาสในสังคม เกิดการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ นำสู่ปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการใช้ความรุนแรง และปัญหาความยากจน ซึ่งไม่เพียงเฉพาะผู้ใหญ่ที่ต้องเผชิญกับปัญหา แต่ยังมีเด็กและเยาวชนที่ต้องประสบกับความเดือดร้อน ไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองถูกหลอกล่อใช้แรงงาน ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ขาดการเอาใจใส่ดูแล และถูกทอดทิ้ง ไม่สามารถดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม เมื่อไม่ได้รับการพัฒนาด้านสติปัญญา อารมณ์และ จิตใจอย่างเหมาะสม ทำให้เสี่ยงต่อการกระทำผิดหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางมิชอบ เกิดปัญหาการปรับตัว ปัญหาด้านพฤติกรรม ความเครียด ความขัดแย้ง (อนันต์ อุณแก้ว, 2556: 4) เด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดสิทธิใช้ความรุนแรงและปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมต่อร่างกาย และจิตใจ ไม่ได้รับการคุ้มครองเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดู ทำให้ขาดความรักความอบอุ่น จะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้แรงงานเด็ก เด็กขอยาน เด็กขายและติดสารเสพติด เด็กก่ออาชญากรรม เด็กขายบริการทางเพศ เป็นต้น (ชีวันรัตน์ ดุษณี, 2546: 2) และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้กล่าวถึง การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างประชากรสังคมสูงวัยสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558 และเกิดการขาดแคลนแรงงาน ผลผลิตภาพแรงงานต่ำ คุณภาพคนยังมีปัญหาในทุกช่วงวัยและส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงกันตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่ พัฒนาการไม่สมวัยในเด็กปฐมวัย ผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ แรงงานมีปัญหาทั้งในเรื่อง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงาน และผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพโดยที่จำนวน ไม่น้อยต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการดำเนินชีวิต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 15)

ในปีการศึกษา 2562 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้รายงานจำนวนเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ทั่วประเทศ มีจำนวนเด็กด้อยโอกาส ทั้งหมด 33,528 คน จากจำนวนนี้ เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ จำนวนมากถึง 25,884 คน คิดเป็นร้อยละ 77.20 ของเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2562: 28) ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเกินควบคุมในปัจจุบัน กลุ่มเด็กยากจน คือกลุ่มที่สังคมต้องเอาใจใส่ ไม่ปล่อยให้ถูกทิ้งไว้ข้างหลังมากที่สุด เพราะฐานะครอบครัวที่ขัดสนทำให้เด็กหลายคนต้องเผชิญกับความยากลำบาก ไม่ว่าจะเป็นการขาดความรักความเอาใจใส่ การถูกล่วงละเมิด ความรุนแรง การถูกทอดทิ้งหรือเป็นกำพร้า ทุกวันนี้ เด็กที่มีฐานะระดับล่างสุดร้อยละ 20 ต้องเจอกับสภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่ทุกวัน โดนข่มเหงรังแก เจอความรุนแรง โดนปฏิเสธจากสังคม และโดนทอดทิ้งมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เช่น เกิดสิ่งที่คาดการณ์ไม่ได้ เกิดความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมือง การอพยพย้ายถิ่นฐาน และการดำเนินธุรกิจในเชิงอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น กลุ่มเด็กยากจนที่มาจากพื้นเพอันโศกเศร้า ก็อาจจะรับมือไม่ไหว ทำให้ไม่มีความพร้อมในการใช้ชีวิตหรือแม้กระทั่งเข้าสู่ระบบการศึกษา และเมื่อไม่พร้อม เด็กก็เลือกจะหยุดเรียนหนังสือกลางคัน สุดท้ายก็มียอดความรู้ไม่เพียงพอต่อการเข้าทำงานในระบบ เกิดปัญหาตกงานตามมา เด็กด้อยโอกาสจึงเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสนใจช่วยพัฒนาทักษะชีวิตมากที่สุด (ศรีหะริ รวินทรนาถ, 2564) การพัฒนาทักษะชีวิตในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพื่อการปรับตัว การป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ จัดการกับชีวิตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดให้ทักษะชีวิตเป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา และทักษะชีวิตคือทักษะสำคัญที่จะช่วยให้กลุ่มเด็กด้อยโอกาสเอาชนะความทุกข์ยากและเกิดความก้าวหน้าในโลกอันผันผวนได้ (ศรีหะริ รวินทรนาถ และองค์กร Dream a Dream, 2564)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 7) ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญ ที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ พร้อมทั้งพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดทักษะชีวิต ในแต่ละองค์ประกอบ ในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย **องค์ประกอบที่ 1** การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น คือ การรู้ความถนัดความสามารถ รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่าและ ภาควิไมใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม **องค์ประกอบที่ 2** การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ คือ การแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลัก เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ **องค์ประกอบที่ 3** การจัดการกับอารมณ์และความเครียด การจัดการกับอารมณ์และความเครียด คือ ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของ บุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลี้ยง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี และ**องค์ประกอบที่ 4** การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น คือ การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากายเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและ ความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้าง สัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง และเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต จึงเป็นภารกิจสำคัญของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องจัดการเรียนการสอน โดยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้มากที่สุด ทั้งใน 8 สารการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณลักษณะตามนโยบายของสถานศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนา และเสริมสร้างทักษะชีวิตได้ ทุกองค์ประกอบของทักษะชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายและเป้าหมายการพัฒนา

คุณภาพ ผู้เรียนในด้านความสามารถและทักษะตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร และมีภูมิคุ้มกันการดำเนินชีวิต ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงและท้าทาย ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิดและการตัดสินใจที่เหมาะสม จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข จึงกำหนดให้สถานศึกษาต้องพัฒนาและ เสริมสร้างทักษะชีวิตให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด รู้จักสร้าง สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ด้วยการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิต ให้ผู้เรียนเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่การมีทักษะชีวิตตามความคาดหวังของหลักสูตรตามช่วงวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 9)

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิตในสถานศึกษา แต่สำหรับเด็กด้อยโอกาสซึ่งมีความแตกต่างจากเด็กทั่วไป เพราะพื้นฐานทางสภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจและความพร้อมรวมถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากความด้อยโอกาสไม่เท่าเทียมกับเด็กปกติทั่วไป การจะพัฒนาทักษะชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจถึงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ว่ามีความแตกต่างจากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะชีวิตของเด็กทั่วไปอย่างไร เหตุใดผลการประเมินทักษะชีวิตในเด็กด้อยโอกาสจึงต่ำกว่าเด็กทั่วไป ทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสมีความสอดคล้องกับทักษะชีวิตตามหลักสูตรที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้หรือไม่ มีองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ใดของทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่แตกต่างและควรพัฒนาการศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งการศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้เหมาะสมสอดคล้องตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดของทักษะชีวิตในเด็กด้อยโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยมีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จากสถานศึกษา 51 แห่งทั่วประเทศ จำนวน 3,656 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ซึ่งจำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่พอสมควร ผู้วิจัยจึงได้กำหนด

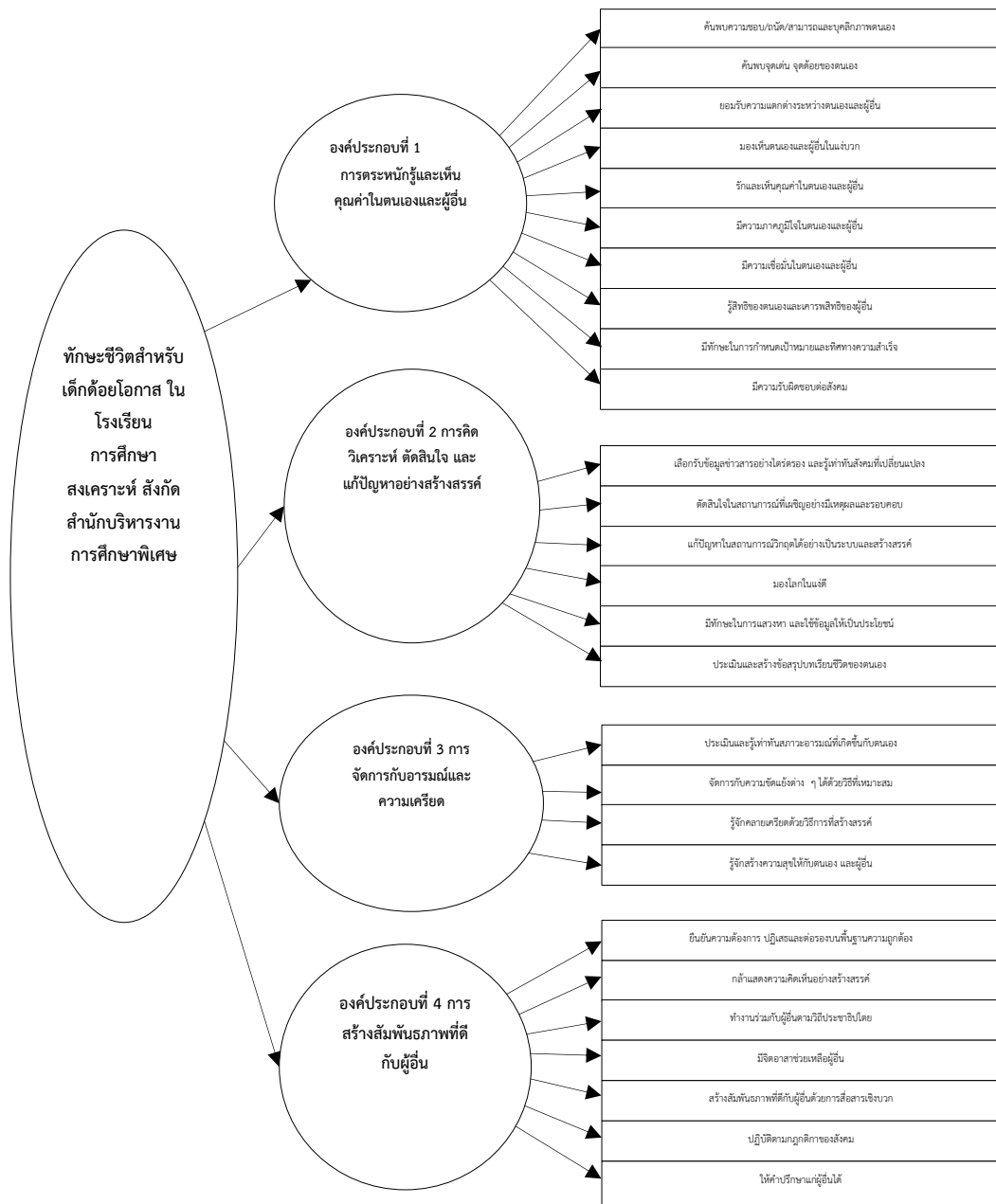
ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากหลักของ Bentler & Chou (อัครา ประเสริฐสิน, 2555: 46; อ้างอิงจาก Bentler & Chou. 1987) ที่ระบุว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันควรมีก่อนมีกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 400 คน ดังนั้น จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จำนวน 520 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) จากโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ใน 4 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ภูมิภาคละ 3 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามเพื่อประเมินทักษะชีวิตนักเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านที่มีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาส จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 2 ท่าน แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและนิยามศัพท์เฉพาะ (Item of Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง .60 – 1.00 จำนวน 27 ข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .951

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเพื่อประเมินทักษะชีวิตนักเรียน ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ใน 4 ภูมิภาค ๆ ละ 3 โรงเรียน รวมจำนวน 600 คน โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้กับคุณครูแนะแนวแต่ละโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเก็บข้อมูลให้โดยยึดหลักจริยธรรมในการเก็บข้อมูล คือ ความเคารพในบุคคล คุณประโยชน์ ไม่ก่ออันตรายและความยุติธรรม พร้อมแนบซองเปล่าติดไปรษณียากรเพื่อให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนให้ผู้วิจัย ได้รับแบบสอบถามที่ตอบทุกข้อคำถามเสร็จสมบูรณ์กลับคืน จำนวน 520 ฉบับ แล้วนำมาวิเคราะห์หลังรหัสข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ เพศ โรงเรียน ภูมิภาคที่โรงเรียนสังกัด ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่คำนวณประกอบด้วย 1) ค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) 2) จำนวนองศาอิสระ (df) 3) ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p -value > 0.05) 4) อัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์กับจำนวนองศาอิสระ (χ^2/df) (< 3.00) 5) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) (> 0.95) 6) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker & Lewis (TLI) (≥ 0.95) และ 7) ค่าดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) (> .05)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนเป็นเพศหญิง จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 56 เพศชาย 229 คน คิดเป็นร้อยละ 44 จำแนกตามภูมิภาคที่โรงเรียนสังกัด พบว่าส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนในภาคเหนือ จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 ภาคกลาง จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 และภาคใต้ จำนวน 101 คน คิดเป็น ร้อยละ 19.4 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่ง พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 1.1) ค้นพบความชอบ ความถนัด ความสามารถ และบุคลิกภาพของตนเอง 1.2) ค้นพบจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง 1.3) ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น 1.4) มองเห็นตนเองและผู้อื่นในแง่บวก 1.5) รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 1.6) มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น 1.7) มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น 1.8) รู้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่น 1.9) มีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางความสำเร็จ และ 1.10) มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ 0.553 - 0.716 องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 2.1) เลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรอง และรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง 2.2) ตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ 2.3) แก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ 2.4) มองโลกในแง่ดี 2.5) มีทักษะในการแสวงหาข้อมูล และใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ และ 2.6) ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ 0.534 - 0.698 องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ประกอบด้วย 3.1) ประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง 3.2) จัดการกับความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม 3.3) รู้จักคลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ และ 3.4) รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเอง และผู้อื่น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ 0.651 - 0.761 และองค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วย 7.1) ยืนยันความต้องการของตนเอง ปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐานความถูกต้อง 7.2) กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ 7.3) ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตย 7.4) มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น 7.5) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นด้วยการสื่อสารเชิงบวก 7.6) ปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม และ 7.7) ให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ 0.639-0.715 และแต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมั่นในการวัด (R^2) อยู่ระหว่าง 0.285 - 0.579 แสดงว่าตัวชี้วัดทั้ง 27 ตัวชี้วัด สามารถวัดทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่ง และอันดับสอง

ตัวชี้วัด	องค์ประกอบอันดับหนึ่ง			
	น้ำหนักองค์ประกอบ คะแนนมาตรฐาน	S.E.	t	R^2
องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (E1)				
1) ค้นพบความชอบ ความถนัด ความสามารถ และบุคลิกภาพของตนเอง (a1)	0.601	0.032	18.936*	0.361
2) ค้นพบจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง (a2)	0.609	0.031	19.741*	0.371
3) ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น (a3)	0.668	0.028	24.244*	0.446
4) มองเห็นตนเองและผู้อื่นในแง่บวก (a4)	0.715	0.025	28.640*	0.512
5) รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (a5)	0.666	0.028	23.756*	0.444
6) มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น (a6)	0.716	0.025	28.559*	0.512
7) มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น (a7)	0.571	0.033	17.162*	0.327
8) รู้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่น (a8)	0.594	0.032	18.818*	0.352

ตัวชี้วัด	องค์ประกอบอันดับหนึ่ง			
	น้ำหนักองค์ประกอบ คะแนนมาตรฐาน	S.E.	t	R ²
9) มีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางความสำเร็จ (a9)	0.596	0.032	18.624*	0.355
10) มีความรับผิดชอบต่อสังคม (a10)	0.553	0.033	16.679*	0.306
องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (E2)				
1) เลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรอง และ 0.31รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง (b1)	0.537	0.036	14.735*	0.289
2) ตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ (b2)	0.534	0.035	15.247*	0.285
3) แก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ (b3)	0.698	0.028	25.291*	0.487
4) มองโลกในแง่ดี (b4)	0.655	0.031	21.390*	0.429
5) มีทักษะในการแสวงหาข้อมูล และใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ (b5)	0.637	0.030	21.198*	0.406
6) ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง (b6)	0.648	0.029	22.358*	0.420
องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (E3)				
1) ประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง (c1)	0.761	0.024	31.094*	0.579
2) จัดการกับความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม (c2)	0.751	0.023	31.979*	0.563
3) รู้จักคลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ (c3)	0.725	0.025	29.376*	0.526
4) รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเอง และผู้อื่น (c4)	0.651	0.031	21.166*	0.424
องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (E4)				
1) ยืนยันความต้องการของตนเอง ปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐานความถูกต้อง (d1)	0.685	0.027	25.460*	0.469
2) กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (d2)	0.662	0.028	23.361*	0.439
3) ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตย (d3)	0.679	0.027	24.826*	0.461
4) มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น (d4)	0.715	0.025	28.873*	0.512
5) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นด้วยการสื่อสารเชิงบวก (d5)	0.626	0.030	20.872*	0.391
6) ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม (d6)	0.639	0.029	21.756*	0.408
7) ให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้ (d7)	0.656	0.028	23.480*	0.431
องค์ประกอบอันดับสอง				
องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (E1)	0.891	0.018	49.655*	0.793
องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (E2)	0.939	0.019	49.624*	0.882
องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (E3)	0.816	0.024	34.356*	0.666
องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (E4)	0.903	0.020	44.328*	0.816

$\chi^2 = 504.375$, $p = 0.000$, $df = 263$, $\chi^2/df = 1.917$, CFI = 0.963, TLI = 0.950, RMSEA = 0.041

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในแต่ละองค์ประกอบมีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกองค์ประกอบ แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ เป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการพิจารณาถึงทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีค่าน้ำหนักมากที่สุด เท่ากับ 0.939 รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.903 องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.891 และองค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด เท่ากับ 0.816 และแต่ละองค์ประกอบมีค่าความเชื่อมั่นในการวัด (R^2) อยู่ระหว่าง 0.666 - 0.882

ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผลการทดสอบ ค่า $\chi^2 = 504.375$, $p = .000$, $df = 263$, $\chi^2/df = 1.917$, CFI = 0.963, TLI = 0.950, RMSEA = 0.041 พบว่าค่าสถิติไคสแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq .050$) การทดสอบความกลมกลืนของโมเดลจึงต้องพิจารณาค่าสถิติ อื่น ๆ ประกอบด้วย ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ น้อยกว่า 3.00 ($\chi^2/df = 1.917$) และมีค่า CFI และ TLI มากกว่า 0.90 (CFI = 0.963, TLI = 0.950) ค่า RMSEA มีค่าต่ำกว่า 0.06 (RMSEA = 0.041) แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในตาราง 2

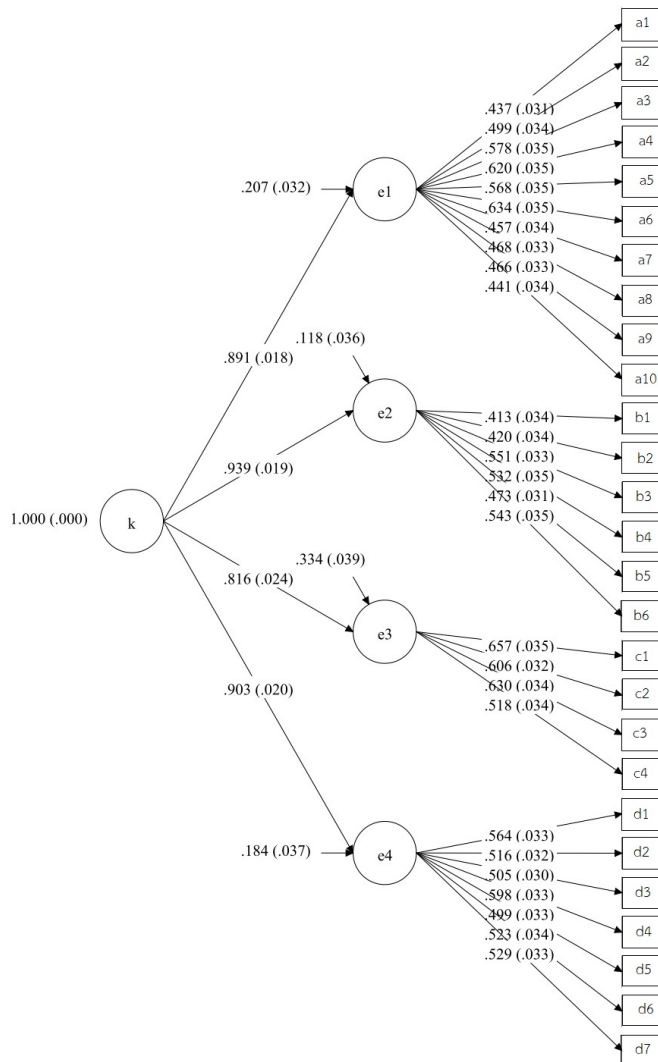
ตาราง 2 แสดงค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

ดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความสอดคล้อง	ค่าสถิติ	ผลการตรวจสอบ
1. ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	< 2.00	สอดคล้องกลมกลืนดี	1.917	สอดคล้องกลมกลืนดี
	2.00-5.00	สอดคล้องกลมกลืนพอใช้		
2. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative fit index: CFI)	> 0.95	สอดคล้องกลมกลืนดี	0.963	สอดคล้องกลมกลืนดี
	≥ 0.90	สอดคล้องกลมกลืนพอใช้		
3. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker และ Lewis (Tucker-Lewis Index: TLI)	≥ 0.95	สอดคล้องกลมกลืนดี	0.950	สอดคล้องกลมกลืนดี
	≥ 0.90	สอดคล้องกลมกลืนพอใช้		
4. ค่าดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA)	< 0.05	สอดคล้องกลมกลืนดี	0.041	สอดคล้องกลมกลืนดี
	< 0.08	สอดคล้องกลมกลืนพอใช้		
	0.05-1.0	สอดคล้องกลมกลืนพอใช้		

ที่มา: Schumacher & Lomax (2010)

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่าค่าดัชนีทางสถิติที่ใช้ในการทดสอบโมเดลอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทุกค่า เป็นการชี้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า CFI และ TLI มากกว่า 0.90 ส่วนค่า RMSEA ผ่านเกณฑ์พิจารณาตามผลบ่งชี้ที่กำหนด จึงกล่าวได้ว่า โมเดลนี้มีความสอดคล้อง

กับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทักษะชีวิตใกล้เคียงกันในระดับสูง (0.816-0.939) มีความตรงเชิงสูงอยู่ในระดับสูง (วราพร เอรารธรรม, 2554) แสดงว่าตัวบ่งชี้ทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 4 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสูง สามารถวัดทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษได้ตรงตามโครงสร้างตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ดังแสดงในภาพ 2

$\chi^2 = 504.375$, $p = 0.000$, $df = 263$, $\chi^2/df = 1.917$, CFI = 0.963, TLI = 0.950, RMSEA = 0.041

เมื่อ k แทนทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาส, e แทนองค์ประกอบของทักษะชีวิต, a, b, c, d แทนตัวชี้วัดตามองค์ประกอบของทักษะชีวิต (ตามกรอบแนวคิดการวิจัย)

ภาพ 2 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส
ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าองค์ประกอบทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในแต่ละองค์ประกอบมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกองค์ประกอบ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทักษะชีวิตใกล้เคียงกันในระดับสูง (0.816-0.939) มีความตรงเชิงสูงเข้าสู่ในระดับสูง (วรารพร เอรารวรรณ์, 2554) แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ เป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการพิจารณาถึงทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีค่าน้ำหนักมากที่สุด รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และองค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ตามลำดับ และแต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมั่นในการวัด (R^2) อยู่ระหว่าง 0.666-0.882 ทั้งนี้การพัฒนาทักษะชีวิต สามารถพัฒนาตามตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) และการศึกษาของ Mangrulkar, Whitman & Posner (2001) Deen, Bailey & Parker (2002) และ UNESCO (2001) ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะชีวิตในรายละเอียดองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน คือ ทักษะการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จึงอาจกล่าวได้ว่าโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสมีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถนำไปใช้ในการวัดทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ได้อย่างมีความเที่ยงตรง แต่จากการศึกษาระดับทักษะชีวิตกลับพบว่าทักษะชีวิตในเด็กด้อยโอกาสต่ำกว่าเด็กทั่วไป แสดงว่านอกจากองค์ประกอบและตัวชี้วัดทักษะชีวิตแล้วยังมีสาเหตุและปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตในเด็กด้อยโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nelson - Jones (1997 : 15) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของทักษะชีวิตที่เฉพาะไว้ว่าทักษะชีวิตสามารถจำแนกในขอบข่ายเฉพาะที่แตกต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นต้องการที่จะพยายามจัดประเภทของทักษะชีวิตอะไรไว้ในพัฒนา ทักษะชีวิตเป็นความสามารถที่จะนำไปสู่หนทางแห่งการมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ดังที่ปรารถนาตามขอบเขตหรือโอกาสที่จะทำได้ทั้งนี้การนำทักษะชีวิตไปใช้ ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมทางวัฒนธรรมและครอบครัวที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมสุขภาพ ทางกายและจิตใจด้วย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อทักษะชีวิตประกอบด้วย สัมพันธภาพที่ให้การสนับสนุน (Supportive Relationships), การเรียนรู้จากตัวอย่าง (Learning From Example), การเรียนรู้จากผลที่ตามมา (Learning from Consequences), การสั่งสอน และการสอนตนเอง (Instruction and Self Instruction), ข้อมูลข่าวสาร และโอกาส (Information and Opportunity) และความวิตกกังวล และความเชื่อมั่น (Anxiety and Confidence) และศรีหะริ รวินทรนาถ (2564) กล่าวว่าไว้ว่าท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเกินควบคุมในปัจจุบัน กลุ่มเด็กยากจนคือเด็กที่มีทักษะชีวิตต่ำเพราะฐานะครอบครัวที่ขัดสนทำให้เด็กหลายคนต้องเผชิญกับความยากลำบาก ไม่ว่าจะเป็นการขาดความรักความเอาใจใส่ การถูกล่วงละเมิด ความรุนแรง การถูกทอดทิ้งหรือเป็นกำพร้า เด็กที่มีฐานะระดับล่างต้องเจอกับสภาพแวดล้อมที่

อย่าแยกวัน โดนข่มเหงรังแก เจอความรุนแรง โดนปฏิเสธจากสังคม และโดนทอดทิ้งมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เมื่อรวมกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น เกิดสิ่งที่คาดการณ์ไม่ได้ เกิดความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมือง มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน และการดำเนินธุรกิจเชิงอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น กลุ่มเด็กยากจนที่มาจากพื้นเพอันโศคร้าย ก็อาจจะรับมือไม่ไหว ทำให้ไม่มีความพร้อมในการใช้ชีวิต เด็กด้อยโอกาสจึงเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสนใจช่วยพัฒนาทักษะชีวิตมากที่สุดและสอดคล้องกับการศึกษาของศตวรรษที่ 21 (2556: 443) กล่าวถึงปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อัตมโนทัศน์ ลักษณะมุ่งอนาคต การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ตลอดจนสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกยุคดิจิทัล

ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส ทั้งด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ควรคำนึงโลกในปัจจุบันซึ่งเป็นโลกดิจิทัล ดังที่วิจารณ์ พานิช (2555: 62) ได้กล่าวว่า การดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 สารวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลก ยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (Content หรือ Subject Matter) ควรเป็นการเรียน จากการศึกษา ค้นคว้าเองของนักเรียน โดยครูช่วยแนะนำ ดังนั้นความก้าวหน้าด้านการศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญ ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพ ของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียม ความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็ก ในศตวรรษที่ 21 นี้ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลง รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะชีวิต พบว่าองค์ประกอบของทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ทักษะการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และทักษะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้ดีขึ้นต่อไป

2. การนำตัวชี้วัด องค์ประกอบทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กด้อยโอกาส ควรคำนึงถึงประเภทความด้อยโอกาสของผู้เรียนตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการทั้ง 10 ประเภท เนื่องจากการศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตในการวิจัยนี้ผู้เรียนเป็นเด็กด้อยโอกาสกลุ่มยากจนมากเป็นพิเศษเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยใช้องค์ประกอบทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบจากการศึกษานี้เป็นแนวทาง เพื่อประโยชน์ในการสามารถวัดทักษะชีวิตเฉพาะเด็กด้อยโอกาสได้โดยตรง
2. นำองค์ประกอบทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบจากการศึกษานี้ไปใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ชีวรัตน์ ดุษณีย์. (2546). *การศึกษาสาเหตุการออกกลางคันสำหรับนักเรียนในสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเด็กเมอร์ซี่ ในความดูแลของมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- วรารพร เอรารวรรณ์. (2554). การวิเคราะห์พฤติลักษณะ-พฤติกรรม 2 ระดับ: หลักการและการประยุกต์. *วารสารวิจัยวิทยาการวิจัย*, 24(3), 393-408.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- ศรีหะริ รินทรนาถ และองค์กร Dream a Dream. (2564). *สร้างทักษะชีวิต ประเมินเด็ก และเปลี่ยนแปลงการศึกษา*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.eef.or.th/life-skill-assessment-scale-india/>.
- ศรีหะริ รินทรนาถ. (2564). *ความท้าทายด้านการศึกษาในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.the101.world/happiness-curriculum/>
- ศศิวิมล เกลียทอง. (2556). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(3), 443-460.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2562). *แนวทางการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต ตามกรอบสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- อนันต์ อุ่นแก้ว. (2556). *คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส*. อุบลราชธานี: โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- อังศรา ประเสริฐสิน. (2555). *การวิจัยและพัฒนาความยืดหยุ่นผูกพันกับการวิจัยของครูโดยใช้เทคนิค การเสริมพลัง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Nelson-Jones, R. (1997). *Life Skills Helping : A Textbook of Practical Counseling and Helping Skills* (3rd ed.). Sydney : Holt, Rinehart.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling: SEM*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.